

Relatie politicologie-politiek is veranderd, maar niet verslechterd

Stefaan Walgrave (hoofredacteur 2001-2002)

De stelling van Wilfried Dewachter dat de Belgische en Vlaamse politieke wetenschap de laatste decennia hermetischer zou zijn geworden is — als ze waar is — wellicht van toepassing op alle soorten sociaal-wetenschappelijke disciplines en niet alleen op de politieke wetenschap. De oorzaak is niet zozeer de publicatiedruk — dat spook wordt voor veel te veel kwalen aansprakelijk geacht — maar simpelweg de sterk gegroeide wetenschappelijkheid van onze discipline. Die uit zich vooral in verfijndere, en daardoor vaak ook wat minder toegankelijke, methoden en technieken. Politieke wetenschap is meer dan ze ooit tevoren was een verklarende wetenschap waarbij de determinanten van politiek gedrag van allerlei soorten en pluimage worden onderzocht. Gedrag verklaren vergt methoden die toelaten om causaliteit te meten, en die methoden zijn vaak wat lastiger en technischer. Neem bijvoorbeeld de experimentele methode. Die is momenteel aan een grote opmars bezig in onze discipline omdat ze precies toelaat om heel exact na te gaan wat de oorzaken zijn van bepaalde attitudes, percepties of gedrag. De experimentele logica mag dan relatief eenvoudig zijn, het opzetten van experimenten zelf vergt veel methodische ken-

nis en is vaak vrij technisch. Hetzelfde geldt voor de evolutie van het traditionelere surveyonderzoek; een snelle blik op de toonaangevende tijdschriften volstaat om te zien dat de klassieke cross-sectionele survey zijn beste tijd heeft gehad en dat longitudinale of panelsurveys, weeral methoden die beter geschikt zijn om causaliteit te meten, aan een stevige opgang toe zijn. En dat soort van surveys vraagt een gesofisticeerder statistisch instrumentarium. Onze discipline gaat dus zonder twijfel door een evolutie naar meer methodologische sofisticatie. Dat is op zichzelf een goede zaak, het geeft aan dat de politieke wetenschap matuur is geworden en aansluiting vindt bij de andere gedragswetenschappen. Want in essentie is elke goede wetenschappelijke discussie uiteindelijk een discussie over methoden, over hoe we tot een bepaald besluit komen en of we dat met deze of gene observaties wel kunnen.¹ Wat wetenschap onderscheidt van journalistiek, van ideologie en van religie — die allemaal uitspraken doen over de werkelijkheid — is precies haar methode. Of het toenemende gewicht van methodologie in onze discipline op zichzelf tot hermetischere wetenschap leidt, daar ben ik helemaal niet zo zeker van.

De cruciale kwestie is of we, door het belang dat we zijn gaan hechten aan methoden, minder belangrijke vragen zijn gaan stellen. Of met andere woorden: zijn de methoden onze vragen gaan dicteren en duwt onze voorkeur voor bepaalde methoden de belangrijke vragen van tafel? Dat denk ik niet. Wat me wel zeker lijkt, is dat we preciezere vragen zijn gaan stellen. Het belang dat we met zijn allen zijn gaan hechten aan causale inferentie heeft met zich meegebracht dat de reikwijdte van ons onderzoek zich heeft ingeperkt. In plaats van een 'grote' vraag te onderzoeken op een manier die niet echt toelaat een antwoord te formuleren, zijn we geneigd om 'kleinere' vraagjes te stellen, om daar dan wél met enige wetenschappelijke zekerheid uitspraken over te kunnen doen. Het is mijn sterke overtuiging dat de vragen die politieke wetenschappers zich stellen nog steeds belangrijk en relevant zijn; de thema's die onze discipline richting geven, zijn nog steeds dezelfde (Wie heeft macht? En wat zijn de oorzaken van machtsongelijkheid?). Maar we zijn nu meer geneigd de grote kwesties in stukken te kappen en ze stukje per beetje aan te pakken. Als je met al die kleine brokjes wordt geconfronteerd, kan het lijken alsof er geen eenheid is en iedereen maar met zijn eigen vierkante centimeter bezig is. Maar als je van wat verder kijkt, dan doemt er toch een coherent beeld op en werken al die kleine mieren wel degelijk samen aan het oplossen, of tenminste beantwoorden, van de grote vragen van onze tijd. Neem nu bijvoorbeeld de opkomst van populisme, inclusief het fenomeen Trump en de Brexit. Het onderzoek daarover is bijzonder uitgebreid en onderzoekt

allerlei aspecten; het veld lijkt enorm versnipperd. Je hebt, met andere woorden, veel afstand nodig om het overzicht te bewaren en krijgt pas door heel veel populismeonderzoek samen te nemen het antwoord op de grote vraag waaraan het succes van het populisme te danken is. Gelukkig zijn er ook steeds meer metastudies en stukken die de bredere *state of the art* schetsen, dus voor wie ernaar zoekt, is er zeker voldoende integratie en een *big picture* beschikbaar.

Maar grote vragen opsplitsen in vele kleintjes leidt soms juist niet tot het vinden van het grote antwoord; dat duikt vaak helemaal niet op. Misschien omdat het er niet is? Wat sociale wetenschappers in het algemeen en politicologen in het bijzonder vaak vaststellen, is dat de oorzaken van menselijk gedrag contingent zijn. Wat in sommige omstandigheden opgaat, geldt niet in een andere context. Menselijk gedrag is complex en reflexief; het hangt in grote mate af van subtiele verschillen in context en van wat de anderen doen. De opkomst van het populisme in Hongarije en de Verenigde Staten kan heel andere oorzaken hebben, zelfs als Orban en Trump sterk op elkaar gelijken. Ook die tegenstrijdigheid in uitkomsten kan soms de indruk geven dat politicologen niet in staat zijn om relevante vragen op een voldoende scheppende wijze te beantwoorden. De uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek zijn dan genuanceerd... omdat de werkelijkheid niet eenduidig is. Maar die optie is te verkiezen boven simplificaties die geen recht doen aan de complexiteit van het menselijke politieke gedrag.

Zelfs als er legitieme redenen zouden zijn waarom de politieke wetenschap

hermetischer is geworden — meer techniciteit, kleinere vragen, tegenstrijdige resultaten — is het dan een slechte zaak dat de eerste ‘makers’ van politiek, zijnde politici, niet meer geboeid worden door onze onderzoeksresultaten? Het zou best wel kunnen dat de interesse van politici voor de politieke wetenschap is gedaald. Maar de oorzaken daarvan liggen heus niet alleen aan de zijde van de politieke wetenschap. Politici worden meer dan ooit overstelpt met informatie van allerlei slag; de digitalisering heeft tot structurele informatieoverbelasting geleid. Het zou me niet verwonderen dat zo goed als elke maatschappelijke-informatieverstrekker die vroeger de indruk had gehoord te worden door politici nu het gevoel heeft dat de boodschap niet wordt opgepikt. Met andere woorden: terwijl *Res Publica* vroeger prominent op het bureau van politici lag, ligt het nu begraven onder een stapel van andere documenten die naar de aandacht van de politicus hengelven. Daarbij komt dat een ‘professor’ nu gewoon minder gewicht in de schaal legt dan vroeger, maar dat is niet alleen bij politici zo; wetenschappers hebben minder gezag dan vroeger louter vanwege hun academische titel. Verder zijn volgens mij ook de bevoorrechte relaties die vroeger tussen politici en (sommige) politicologen bestonden geleidelijk verdwenen. Alleen al het

feit dat er nu veel meer politieke wetenschappers zijn, maakt dat de persoonlijke banden gemiddeld genomen verwateren. Verder kan je je de vraag stellen of het wel een goede zaak is dat er zo’n sterke banden waren. Politicologen worden geacht de politiek te bestuderen, niet er aan deel te nemen. Als met een ‘hermetischere politieke wetenschap’ wordt bedoeld dat politicologen minder dan vroeger kind aan huis zijn bij een klein kransje van bevriende politici, dan vind ik het nog helemaal niet zo’n slechte zaak dat de afstand wat toeneemt. Ten slotte wil ik graag kwijt dat ik persoonlijk helemaal niét de indruk heb dat er een grote afstand is tussen onze politici en de Vlaamse politicologie. Mijn ervaring is wellicht niet representatief voor de Vlaamse politicologie, maar in mijn ervaring zijn onze politici juist graag bereid wetenschappers te woord te staan voor wetenschappelijk onderzoek, ze komen met plezier optreden in een college als je daar om vraagt, ze reageren positief als je hun feedback van je onderzoek geeft...

Noten

1. Ik zou graag mijn vader Lode Walgrave, criminoloog en intellectuele sparring-partner, danken voor deze gedachte.